

روش تحقیق به زبان ساده

مؤلفان:

دکتر علیرضا منظری توکلی

استادیار گروه مدیریت آموزشی

دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان

دکتر سید سلاجقه

استادیار گروه مدیریت

دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان

مهدیه شیخ‌پور

دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان

انتشارات - ۱۳۹۸

سرشناسه	مناظری توکللی، علیرضا، ۱۳۳۶-
عنوان و نام پدیدآور	روش تطبیق به زبان ساده / مولفان علیرضا مناظری توکللی، سنجر سلاجقه، مهدیه شیخ‌پور؛ ویراستار ادبی مجید فلاحت‌نصیر پور
مشخصات نشر	کرمان: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمان، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	۲۲۵ ص:، مصور.
وضعیت فهرست نویسی	فبا:
یادداشت	کتابخانه.
موضوع	تحقیق -- روش‌شناسی.
موضوع	Research -- Methodology :
شماره افزوده	سلاجقه، سنجر، ۱۳۵۰-
شماره افزوده	شیخ پور، مهدیه، ۱۳۵۹-
شماره افزوده	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمان
شماره افزوده	Islamic Azad University, Kerman Branch :
رده بندی کنگره	Q18۰/۵۵ :
رده بندی دیویی	۰۰۱/۴۴ :
شناسی ملی	۵۷۷۰۸۶۷ :
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۵۹۳۱-۹
	ISBN: 978-964-10-5921-9

این اثر به استناد مژ بند ۳/۴ هجرت قدس شمس مورخ ۱۳۹۷/۸/۱۳ شورای انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان، به چاپ رسید.

عنوان:	روش تطبیق به زبان ساده
مؤلفان:	دکتر علیرضا مناظری توکللی، دکتر سنجر سلاجقه و مهدیه شیخ‌پور
ناشر:	دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمان
ویراستار ادبی:	مجید فلاحت‌نصیر پور
طراحی روی جلد:	نسرین شهباز پور
حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی:	مریم السادات دایم زاده
سال و نوبت چاپ:	۱۳۹۸
شمارگان:	محدود
کد چاپ:	۹۸/۰۹
بها:	۴۰۰۰۰۰ ریال
شابک:	۹۷۸-۹۶۴-۱۰-۵۹۳۱-۹

(حق چاپ برای ناشر محفوظ است)

نشانی: کرمان، بلوار ولی عصر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان - ساختمان اداری شماره ۴ - طبقه سوم - انتشارات
تلفن و نمابر انتشارات علمی: ۳۱۳۲۱۷۶۵
کد پستی: ۷۶۳۵۱۳۱۱۶۷

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵	مقدمه ی
فصل اول: مبانی روش تحقیق	
۲۱	۱-۱ مقدمه
۲۱	۲-۱ منابع بشر جهت حل
۲۸	۳-۱ مفهوم تحقیق
۳۲	۴-۱ مراحل کلی تحقیق
۳۳	۵-۱ اهداف تحقیق
۳۵	۶-۱ پیش نیازهای تحقیق علمی
۳۸	۱-۷ ویژگی های تحقیق
۴۰	۸-۱ تفاوت تحقیقات علوم مادی و علوم انسانی
۴۱	۹-۱ موانع تحقیق
۴۴	۱۰-۱ محدودیت های و مشکلات تحقیق
۴۵	۱۱-۱ اخلاقیات در تحقیق
فصل دوم : انتخاب موضوع تحقیق و بیان مسئله	
۴۹	۲-۱ مقدمه
۴۹	۲-۲ نکات ضروری در انتخاب موضوع
۵۲	۳-۲ منابع انتخاب موضوع تحقیق
۵۴	۴-۲ ارزشیابی موضوع تحقیق
۵۶	۵-۲ مسئله تحقیق
۵۶	۶-۲ بیان مسئله
۵۷	۱-۶-۲ محتوای بیان مسئله
۵۹	۲-۶-۲ مثال بیان مسئله

فصل سوم: متغیرهای تحقیق

۶۳	۱-۳ مقدمه
۶۳	۲۳-۲ تعریف متغیر
۶۵	۳-۳ ویژگی‌های متغیر
۶۵	۴-۳ انواع متغیرها
۶۵	۱-۴-۳ طبقه بندی متغیرها براساس رابطه
۶۵	۱-۴-۳ متغیر مستقل
۶۶	۲-۱-۳ متغیر وابسته
۶۶	۳-۱-۴-۳ متغیر آمیخته
۶۸	۴-۱-۴-۳ متغیر تعدیل یا کاتالیزور
۶۸	۵-۱-۴-۳ متغیر کنترول
۷۰	۶-۱۴-۴-۳ متغیر مزاحم
۷۱	۷-۱-۴-۳ ارتباط بین متغیرها
۷۳	۸-۱-۴-۱-۳ ملاحظات ویژه در انتخاب متغیرها
۷۴	۲-۴-۳ طبقه بندی متغیرها براساس اندازه گیری
۷۴	۱-۲-۴-۳ متغیرهای کمی
۷۴	۲-۲-۴-۳ متغیرهای کیفی
۷۵	۳-۲-۴-۳ متغیرهای دو وجهی
۷۵	۳-۴-۳ طبقه بندی متغیرها براساس محتوای صوری متغیرها
۷۵	۱-۳-۴-۳ متغیرهای پیوسته
۷۶	۲-۳-۴-۳ متغیرهای گسسته یا طبقه ای
۷۶	۴-۴-۳ طبقه بندی متغیرها براساس تعداد ارزش
۷۷	۱-۴-۴-۳ متغیرهای دوارزشی
۷۷	۲-۴-۴-۳ متغیرهای چند ارزشی
۷۷	۵-۴-۳ طبقه بندی متغیرها براساس نحوه دست کاری متغیرها
۷۷	۱-۵-۴-۳ متغیرهای فعال
۷۸	۲-۵-۴-۳ متغیرهای خصیصه ای یا ساختی
۷۸	۶-۴-۳ طبقه بندی متغیرها براساس نقش
۷۸	۱-۶-۴-۳ متغیرهای علی
۷۸	۲-۶-۴-۳ متغیرهای توصیفی

فصل چهارم: پیشینه تحقیق و چارچوب نظری

۸۱	۱-۴ مقدمه
----	-----------

۸۲	۲-۴ پیشینه تحقیق (مرور ادبیات تحقیق)
۸۳	۳-۴ هدف‌های پیشینه تحقیق
۸۴	۴-۴ چارچوب نظری تحقیق
۸۵	۵-۴ مراحل انتخاب چارچوب نظری
۸۶	۶-۴ اجزای چارچوب نظری
۸۷	۷-۴ ویژگی‌های چارچوب نظری
۸۸	۸-۴ کارکردهای چارچوب نظری
۸۹	۹-۴ مدل مفهومی تحقیق
۹۰	۱۰-۴ مدل تحلیلی تحقیق
۹۱	۱۱-۴ برای مدل تحلیلی تحقیق
۹۱	۱۱-۴ مفهوم
۹۱	۱۱-۴ ابعاد
۹۲	۱۱-۴ مؤلف
۹۲	۱۱-۴ شاخصها

فصل پنجم: فرضیه‌سازی

۹۵	۱-۵ مقدمه
۹۵	۲-۵ فرضیه
۹۶	۳-۵ اهمیت و نقش فرضیه
۹۸	۴-۵ تفاوت فرض با فرضیه
۹۸	۵-۵ تفاوت بین فرضیه و مشاهده
۹۹	۶-۵ فرضیه، قانون و نظریه
۱۰۰	۷-۵ منابع فرضیه
۱۰۲	۸-۵ مراحل فرضیه‌سازی
۱۰۲	۹-۵ ویژگی‌های فرضیه خوب
۱۰۵	۱۰-۵ انواع فرضیه
۱۰۸	۱۱-۵ عوامل مؤثر در ایجاد فرضیه

فصل ششم: ابزارها و شیوه‌های جمع‌آوری اطلاعات

۱۱۳	۱-۶ مقدمه
۱۱۳	۲-۶ پرسشنامه
۱۱۴	۱-۲-۶ ساختار پرسشنامه
۱۱۷	۲-۲-۶ محتوای سؤالها
۱۱۷	۳-۲-۶ مزایای پرسشنامه
۱۱۸	۴-۲-۶ معایب پرسشنامه

۱۱۸	۵-۲-۶ اجرای پرسشنامه
۱۲۱	۶-۲-۶ انواع پرسش
۱۲۴	۳-۶ مصاحبه
۱۲۵	۱۶-۳-۶ کاربردهای مصاحبه
۱۲۶	۲-۳-۶ انواع مصاحبه
۱۲۸	۳-۳-۶ ایای روش مصاحبه
۱۲۸	۴-۳-۶ ایب، روش مصاحبه
۱۲۹	۴-۶ مشاهده
۱۳۱	۱-۴-۶ عوان مؤثر مشاهده
۱۳۲	۲-۴-۶ کاربرد مشاهده
۱۳۴	۳-۴-۶ انواع مشاهده
۱۳۷	۴-۴-۶ معایب روش مشاهده
۱۳۸	۵-۴-۶ مزایای روش مشاهده
۱۳۹	۵-۶ بررسی اسناد و مدارک (سند کاوی) یا کتابخانه
۱۴۰	۱-۵-۶ مراحل استفاده از کتابخانه
۱۴۲	۲-۵-۶ ابزار جمع‌آوری اطلاعات در روش کتابخانه‌ای
۱۴۳	۳-۵-۶ نکات مهم در استفاده از کتابخانه
۱۴۴	۶-۶ روایی و پایانی ابزار جمع‌آوری اطلاعات
۱۴۴	۷-۶ روایی (اعتبار)
۱۴۴	۱-۷-۶ روش‌های محاسبه روایی
۱۴۶	۸-۶ پایایی
۱۴۷	۱-۸-۶ روش‌های محاسبه پایایی

فصل هفتم: سنجش و اندازه‌گیری در تحقیق

۱۵۳	۱-۷ مقدمه
۱۵۳	بخش اول مقیاسها
۱۵۴	۲-۷ مقیاس‌های اندازه‌گیری
۱۵۴	۱-۲-۷ انواع مقیاس‌های اندازه‌گیری
۱۵۴	۱-۱-۲-۷ مقیاس اسمی (کیفی یا مقوله‌ای)
۱۵۶	۲-۱-۲-۷ مقیاس ترتیبی (رتبه‌ای)
۱۵۷	۳-۱-۲-۷ مقیاس فاصله‌ای
۱۵۸	۴-۱-۲-۷ مقیاس نسبی (نسبتی)
۱۶۰	بخش دوم: طیف‌ها

۱۶۰	۳-۷ مقدمه
۱۶۰	۴-۷ انواع طیف‌ها
۱۶۰	۱-۴-۷ طیف بوگاردوس
۱۶۲	۲-۴-۷ طیف ترستون
۱۶۵	۳-۴-۷ طیف لیکرت
۱۶۷	۴-۴-۷ طیف گاتمن

فصل هشتم: جامعه آماری و نمونه‌گیری

۱۷۳	۱-۸ مقدمه
۱۷۳	۲-۸ جامعه و جامعه آماری
۱۷۴	۳-۸ انواع جامعه
۱۷۵	۱-۳-۸ جامعه محدود
۱۷۵	۲-۳-۸ جامعه نامحدود
۱۷۵	۳-۳-۸ جامعه مورد نظر
۱۷۵	۸-۳-۸ جامعه مورد مطالعه
۱۷۶	۴-۳-۵ جامعه در دسترس
۱۷۶	۴-۸ نمونه آماری
۱۷۷	۱-۴-۸ حجم نمونه آماری
۱۷۸	۲-۴-۸ عوامل مؤثر بر اندازه و حجم نمونه
۱۸۱	۳-۴-۸ روش‌های برآورد حجم نمونه آماری
۱۸۷	۴-۴-۸ گزینش نمونه آماری
۱۸۷	۵-۴-۸ مطابقت نمونه با اهداف تحقیق
۱۸۷	۶-۴-۸ رعایت انصاف و عدم اعمال فرض در گزینش نمونه آماری
۱۸۸	۵-۸ انتخاب روش مناسب نمونه‌گیری
۱۹۸	۱-۵-۸ مقایسه روش‌های نمونه‌گیری

فصل نهم: آدرس‌دهی منابع و مآخذ

۲۰۱	۱-۹ مقدمه
۲۰۱	۲-۹ شیوه‌های مستندسازی
۲۰۳	۳-۹ قواعد استناد درون متن
۲۰۳	الف- نقل قول مستقیم: در نقل قول مستقیم از علامت نقل قول (گیومه) استفاده کرده و شماره صفحه را ذکر می‌کنیم.
۲۰۵	۴-۹ قواعد استناد خارج متن (فهرست منابع).

فصل دهم: طرح تحقیق (پروپزال)

۲۱۳	۱-۱۰ مقدمه
۲۱۳	۲-۱۰ دلایل توجیهی تهیه طرح تحقیق
۲۱۵	۳-۱۰ انواع طرح‌های تحقیق
۲۱۸	۴-۱۰ اجزاء (عناصر) طرح تحقیق
۲۱۸	۵-۱۰ عنوان، تحقیق
۲۱۸	۶-۱۰ مقدمات
۲۱۹	۷-۱۰ سؤال اصلی تحقیق (سؤال آغازین)
۲۱۹	۸-۱۰ سوابق تحقیق
۲۲۰	۹-۱۰ فرضیه‌ها
۲۲۰	۱۰-۱۰ اهداف تحقیق
۲۲۰	۱۱-۱۰ متغیرهای تحقیق
۲۲۰	۱۲-۱۰ روش تحقیق
۲۲۰	۱۳-۱۰ جامعه و نمونه آماری
۲۲۱	۱۴-۱۰ روش‌های جمع‌آوری اطلاعات
۲۲۱	۱۵-۱۰ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
۲۲۱	۱۶-۱۰ محدودیت‌های تحقیق
۲۲۱	۱۷-۱۰ تعریف عملیاتی متغیرها
۲۲۱	۱۸-۱۰ برنامه زمانی مراحل انجام تحقیق
۲۲۲	۱۹-۱۰ فهرست منابع
۲۲۳	منابع

مقدمه‌ی مؤلفان

توسعه علوم بشری عمدتاً حاصل استفاده از روش‌های صحیح و دقیق تحقیقات علمی دانشمندان است. چاه‌های نفت، منابع معدنی و دیگر نعمت‌های خدادادی نیز به شرطی سرمایه تلقی می‌شوند که بتوان با بهره‌گیری از فرآیندهای تحقیقات علمی، ارزش افزوده آنها را افزایش داد. تحقیق به روش علمی، نخست در علوم مادی و فیزیکی رایج گشت و سپس این الگو مورد استفاده علمای علوم انسانی، تربیتی و روانشناسی قرار گرفت که هدف آن ایجاد و انشای اصول، نظریه‌ها، بررسی‌های درستی یا نادرستی این دو است.

کاربرد روش‌های تحقیق در حوزه علوم انسانی، از گذشته‌های دور همواره مد نظر دانشمندان بوده، اما پیدایش مباحث علمی این کاربرد را باید از ابتدای قرن بیستم به بعد دانست. هشتاد سال اخیر را می‌توان عصر دگرگین ساز، در ایجاد بنیادهای نوین تحقیقات و کاربرد آنها در حوزه علوم انسانی، تلقی کرد که حاصل آنها در زمینه‌های مختلف علوم انسانی، اثری ماندگار نهاد و این روند همچنان ادامه دارد.

امروزه در دانشگاه‌ها سعی می‌شود به مراتب اقداماتی که استادان دانشگاه‌ها برای بالابردن سطح دانش دانشجویان انجام می‌دهند، خود دانش‌ریزان نیز برای افزایش معلومات خود فعالیت کنند. دانشجویان کمتر متوجه این حقیقت هستند که نه تنها آموزش، علاوه بر اینکه اجرای صحیح آموزش را ممکن می‌سازند، محیطی به وجود می‌آورد که دانشجو نیز باید در آن برای افزایش تخصص و معلومات خود، تلاش کند. این روش اگر با تحقیق همراه باشد، نتیجه‌اش بسیار مساعد است، چرا که این امر، علاوه بر اینکه باعث افزایش معلومات دانشجو می‌گردد، دانشجو را با نحوه صحیح تحقیق آشنا می‌کند و همچنین موجب می‌گردد که دانشجو، درس‌ها را در کلاس بهتر درک کند و به جای اینکه فقط به خاطر امتحان و گرفتن درجه علمی مطالعه کند، به تسلط بر درس، کاوش علمی و تجزیه و تحلیل مسایل تخصصی مرتبط با رشته خود، بیندیشد.

تجربه نظام دانشگاهی در دهه‌های اخیر نشان می‌دهد که هر چه بر آموزش خشک قواعد از نوع محفوظات شب امتحان و عدم معرفی الگوها و جریان‌های اصیل تحقیق تأکید شود، گرایش به تقلب در میان دانشجویان بیشتر می‌شود و این در حالی است که مهم‌ترین وظیفه درس

"روش تحقیق" ترغیب دانشجویان به کسب تجربه پژوهش بر اساس الگوهای اصیل است و نه افزودن کتابی دیگر به مجموعه کتاب‌های امتحانی. درس "روش تحقیق" اگر همراه با تجربه و کار عملی باشد، قلب تپنده علوم است. این درس باید از پایه اصلاح شود تا دیگر شاهد آن نباشیم که چهره شهرها و در و دیوار مراکز دانشگاهی، مملو از برگه‌های تبلیغاتی برای فروش مقاله و پایان‌نامه باشد که همانا یکی از اشکال کلاهبرداری است که باید قاطعانه با آن مقابله کرد.

بزرگان ما از کتب باقرآن و اشعار گلستان و بوستان و حافظ و... آشنا می‌شدند و از همان ابتدا ارتباطی مستقیم با متن مرجع داشتند؛ آنان در ادامه تحصیل خود، دروسی چون منطق، ریاضیات و هندسه و... را می‌آموختند، اما نظام دانشگاهی کنونی، نظامی واحدی و شتاب‌زده است که در آن دانشجو بدون آنکه به دستورات لازم را طی کند، به صورت مصنوعی وارد این علوم می‌شود. از این حیث وظیفه اصلی درس "روش تحقیق" را در دانشگاه باید "محدود کردن" یا "مهار کردن" دانشجو قلمداد نمود تا او بداند که نباید بی‌مهابا وارد هر عرصه‌ای گردد و همواره متوجه خطرات جهل باشد. این پریشانی و بی‌باوری، وقتی گسترش می‌یابد که برخی از کلاس‌های روش تحقیق به کلاس مقاله خوانی و اسانویس تبدیل شده و به نظر دکتر خاکی، عده‌ای گمان می‌کنند که تحقیق مجموعه‌ای از فنون و روش‌هاست که هیچ ارتباطی با نظریه‌ها و ماهیت علم مورد نظر ندارد و یکسره در کار جدول‌سازی آماری و مدل‌سازی ریاضی‌اند.

آشنایی با "روش تحقیق" و استفاده منطقی و صحیح از منابع علمی، ارشده‌ترین هدیه دانشگاه به دانشجو است. البته فقط دانشجو نیست که از روش مزبور می‌تواند بهره‌مند شود، بلکه هر شخصی که بعد از دانشگاه دنبال شغلی می‌رود، از دنیای وسیع تحقیقات علمی سهمی دارد. یک مدیر هنگام تهیه گزارش سالانه سازمان به منظور راهنمایی کارمندان تابع خود، یک حقوقدان یا وکیل هنگام جمع‌آوری مدارک و دلایل موکل خود و یک سیاستمدار یا دیپلمات برای سخنرانی در یک مجلس رسمی و... بالاخره همه اینها تحقیق می‌کنند و در واقع محقق هستند. توجه به مثال‌ها و نمونه‌های مشابه آن در زندگی روزمره نشان می‌دهد که تحقیق یک کار عمومی است و همه ما با آن سروکار داریم و هر قدر که می‌گذرد و تجربه و دانش ما بیشتر

می‌شود و به تکنولوژی‌های پیشرفته‌تری دست می‌یابیم، نیازمان به مسایلی که باید درباره آنها تحقیق کنیم کمتر که نمی‌شود، هیچ، بیشتر هم می‌شود. از طرف دیگر متأسفانه به دلایلی که بحث آن در این مبحث نمی‌گنجد، انجام پژوهش در کشور ما کند است و عموماً نتایج آن زمانی حاصل می‌شود که تاریخ مصرف هدف پژوهش گذشته است.

این کتاب تنها یادآوری برخی از نکات ضروری است که اقتضای هر پژوهشی می‌باشد و تأکید اصلی آن نیز بر فعالیت‌های عملی دانشجویان است. اثر حاضر برای کسانی ارائه شده که از روش تحقیق آنها نامی شنیده و تصوّر دقیقی از محتوای آن ندارند. این گروه در اینجا فرصت خواهند داشت گام به گام با مهم‌ترین بخش‌های روش تحقیق که به زبانی ساده بیان می‌شود، آشنا گردند. برای غنای اهداف، کتاب حاضر در نه فصل تنظیم شده است. این کتاب نیز قطعاً بدون نقص و نارایی نخواهد بود که با همفکری شما خوانندگان گرامی از خطاهای آن کاسته خواهد شد. آرزو مندیم آنچه در این کتاب ارائه گردیده، همچون چراغی، به روشن نگه داشتن راه تحقیق، یاری رساند و نقش راهنمای راه را برای آشنایی بیشتر با مراحل عملی تحقیق را ایفا نماید.

گروه مؤلفان

زمستان ۱۳۹۷